

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Viite: Kauppa- ja teollisuusministeriön kirje 24.6.2004, 6/030/2004

Asia: Alueellistamisselvitys kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla

Lausuntopyyntö:

Kauppa- ja teollisuusministeriö on pyytänyt Patentti- ja rekisterihallitukselta kuvausta alueellistamismahdollisuuksistaan sekä alustavia arvioita alueellistamistoimenpiteiden henkilöstövaikutuksista ja toteuttamisaikataulusta.

Vastauksenaan Patentti- ja rekisterihallitus toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

Alueellistamisen nykytilanne Patentti- ja rekisterihallituksessa:

PRH:n tehtävänä on virastosta annetun lain mukaan teknisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen. Tässä työssään virasto on korostetusti ottanut huomioon tasapainoisen aluerakenteen ja koko maan elinvoimaisuuden kehittämisen. Asiakaslähtöisen toiminnan perustana ovat nopeat, joustavat ja helposti käytettävissä olevat palvelut Innotalossa Helsingissä, alueellisissa palvelupisteissä ja tietoverkossa.

Tästä lähtökohdasta PRH:n toimintaa on viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti alueellistettu. PRH:n alueyksiköinä toimivat tällä hetkellä kaikki TE-keskukset, maistraatit, kauppakamarit sekä uusyrityskeskukset ja verotoimistot yritys- ja yhteisötietojärjestelmän (YTJ) kautta. Lisäksi PRH:lla on yhteistoimintasopimus jokaisessa TE-keskuksessa toimivien keksintöasiamiehen sekä 12 yliopistossa ja korkeakoulussa toimivan innovaatioasiamiehen kanssa. Toiminta alueilla selostetaan seuraavassa yksityiskohtaisemmin.

TE-keskukset:

Patentti- ja rekisterihallituksen ja TE-keskusten yhteistyö käynnistyi epävirallisena kokeiluna syksyllä 1998. Virallisesti yhteistyö alkoi seuraavana keväänä, 30.4.1999. Yhteistyön lähtökohtana oli tarjota kansalaisille, yrittäjille

ja yhteisöille kaikki PRH-palvelut aluepalveluina TE-keskuksissa. Ajatus oli siis byrokratian karsiminen viranomaiskäyntejä vähentämällä.

Vuosi vuodelta kehittynyt TE-keskusyhteistyö on ollut merkittävin Patentti- ja rekisterihallituksen toimintakenttään kuuluvien palvelujen laajennus koko Suomeen. Saavathan kansalaiset, yrittäjät, yritykset ja yhteisöt nyt kaikki PRH-palvelut aluepalveluna TE-keskuksista yhden luukun periaatteella lähempänä koti- tai toimipaikkakuntaansa sen sijaan, että joutuisivat matkustamaan Helsingin Innotaloon. PRH katsoo, että kaikilta tahoilta hyvän vastaanoton saaneella yhteistyöllä toteutetaan modernia aluepolitiikkaa ja sitä tullaan kehittämään edelleen.

Keksintöasiamiehet:

PRH:n ja Keksintösäätiön yhteistoimintasopimuksen mukaisesti keksintöasiamiehet sijoittuvat TE-keskuksiin vuonna 2000. Keksintöasiamiehiä on 15 kappaletta eli yksi jokaisessa TE-keskuksessa. Keksintöasiamiehillä on merkittävä rooli välitettäessä patentti-informaatiota ja työssä, jossa tehdään alueellisesti tunnetuksi, yhäkin liian heikosti tunnettua patentti-informaatiojärjestelmää. Keksintöasiamiesten tehtäväkuva on ollut jatkuvasti kehittyvä, viimeksi toiminta uudistui käsittämään "Tuote-Start-palvelun, jolla tuetaan tuotekehityshankkeen aloittamista ja innovaatioiden kaupallistamista.

Innovaatioasiamiehet:

PRH:lla on sopimus kahdentoista (12) Innovaatioasiamiehen toimimisesta asemapaikallaan kyseisen korkeakoulun, Patentti- ja rekisterihallituksen sekä keksintösäätiön yhteisenä innovaatioasiantuntijana.

Innovaatioasiamiehet toimivat Helsingin kauppakorkeakoulussa, Helsingin yliopiston Biomedicu-missa, Kumpulassa ja Viikissä, Jyväskylän yliopistossa, Kuopion yliopistossa, Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa, Oulun yliopistossa, Tampereen teknillisessä korkeakoulussa, Turun yliopistossa sekä kaksi innovaatioasiamiestä Teknillisessä korkeakoulussa Espoossa.

Sekä innovaatioasiamiesten että keksintöasiamiesten palveluita pyritään monipuolistamaan ja tehostamaan myös jatkossa.

Maistraatit:

Kaupparekisterin tehtävistä siirrettiin 1990-luvun aikana kahdessa erässä asunto-osakeyhtiöiden tekemien kaupparekisteri-ilmoitusten käsittely paikallisviranomaisina toimiville maistraateille. Vuonna 2003 maistraatit käsittelivät 18 120 ilmoitusta. Maistraateissa, joita on eri puolilla maata 35 kappaletta, annetaan myös PRH:n yritys- ja yhteisölinjan asioita koskevaa neuvontapalvelua.

Suomen Job and Society ry

PRH ja Suomen Job and Society ry solmivat 24.11.1992 yhteistyösopimuksen edistämään uusien yritysten syntymistä ja taloudellista kehitystä sekä parantamaan asiakaspalvelua erityisesti alueellisella tasolla. Sopimuksen mukaan PRH vastaa tarvittavasta materiaalista, järjestää alaan liittyvää

koulutusta ja tiedottaa lainsäädännössä tai käytännössä tapahtuneista olennaisista muutoksista.

Uusyrityskeskukset:

PRH on tehnyt kaikkien (32 kpl) Suomen Uusyrityskeskusten kanssa yhteistyösopimuksen parantaakseen asiakas- ja tietopalvelua erityisesti alueellisella tasolla. Sopimuksella tuetaan uusien yritysten syntymistä ja vahvistetaan niiden taloudellista kehitystä.

Alueelliset kauppakamarit:

PRH ja Keskuskauppakamari sopivat vuonna 1992 kaupparekisterin toimintaan liittyvien palvelujen tarjontaa koskevasta yhteistyöstä, jonka tarkoituksena on ollut parantaa palvelujen alueellista saatavuutta sekä kehittää ja syventää tähän liittyvää muuta yhteistyötä.

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä YTJ:

Vuonna 2001 otettiin käyttöön yritys- ja yhteisötietojärjestelmä YTJ, historiallinen ja suuri hanke joka kansainvälisestikin on harvinainen kahden eri viranomaisen yhteistyö. Tämä PRH:n ja vero-hallinnon yhteishanke vähentää yritysten hallinnollisia rasituksia ja tarjoaa mahdollisuuden asioida eri viranomaisten kanssa "yhdeltä luukulta". PRH:n asiakkaille YTJ toi, alueellisiksi palvelupisteiksi kaupparekisteriasioissa, maan kaikki 124 verohallinnon toimipistettä. YTJ:n tietopalvelujen käyttäjämäärät ovat ylittäneet kaikki odotukset. Kuukausittain YTJ:n web-sivuilla käy lähes puolimiljoona kävijää, jotka tekevät noin viisi miljoonaa hakua.

PRH:n sähköiset palvelut:

Patentti- ja rekisterihallitus on ollut sähköisen asioinnin edelläkävijävirasto, niin että jo pitkään kaikki asiakkaiden asiointissaan tarvitsemat lomakkeet ovat olleet saatavissa sähköisesti internetin välityksellä. Tällä hetkellä kaikki PRH-palvelut, jotka eivät vaadi sähköistä allekirjoitusta on asiakkaittemme saatavissa sähköisesti. Sähköisiä palveluja myös käytetään, siitä on havainnollisena esimerkkinä Helsingissä olevan PatRek-asiakaspalvelun kävijämäärässä tapahtunut lasku. Kävijämäärän lasku on ollut suunniteltua ja kohdistunut puhtaasti erilaisia tietohakuja tehneeseen asiakaskuntaan. PRH:n web-sivuilla oli viime vuonna yli 1 750 000 kävijää, mikä on lähes puolta enemmän kuin vuonna 2002.

Innosuomi:

Innovatiivisuuden viestiä viemään käynnistettiin vuonna 1994 INNOSUOMI-projekti. Se on vakiinnuttanut asemansa paitsi Tasavallan presidentin vuotuisena innopalkintona myös koko Suomen kattavana alueellisena innovaatioiden "haravana" sekä luovuuden ja osaamisen tärkeyttä välittävänä projektina.

Vuodesta 2003 alkaen Innosuomen alueelliset raadit ovat toimineet TE-keskusjohtoisesti. Innosuomi on toteuttanut lähtökohtaisesti nykyistä hallitusohjelmaa jossa painotetaan erityisesti yrittäjyyden, osaamisen ja luovuuden merkitystä. Projekti on KTM:n, PRH:n, Keksintösäätiön, Keskuskauppakamarin, Sitran, Tekesin, TE-keskusten, Suomen Job and

Societyn, Työministeriön, TT:n ja maakuntaliittojen yhteinen projekti, joka kuitenkin toimii PRH-johtoisesti. Innosuomen osana on toteutettu alueellisesti yhdessä OPM:n kanssa koulaisten INNOKOULU (esim. vuonna 2003 Oulun seudulla) ja yhdessä puolustusvoimien kanssa INNOINT –varusmiesten keksintökilpailu.

Alueellistamismahdollisuudet:

Yleistä:

Kuten edellä selostetusta käy ilmi, on PRH:n palvelujen saatavuus koko maassa turvattu ja merkittävä osa palveluista tuotetaan jo nyt muualla kuin pääkaupunkiseudulla.

PRH:n toiminta on organisoitu kolmeen linjaan ja erillisyyksiköihin. Patenttilinja vastaa patenttien ja höydyllisyysmallien myöntämiseen liittyvistä tehtävistä. Yritys- ja yhteisölinjan tehtäviin kuuluvat kaupparekisteri-, säätiö-, yritysikiinnitys- ja tilinpäätösasiat ja näihin liittyvät valvontatehtävät sekä linjan tietopalvelu-, kehittämis- ja hallintotehtävät. Tavaramerkki- ja mallilinjaan kuuluvat tavaramerkkiasiat ja mallioikeusasiat. Linjoista erillään toimivat vielä erilliset hallinto- ja tukipalvelut.

Alueellistamismahdollisuuksia pohdittaessa on syytä korostaa, että PRH on nettobudjetoitu virasto, jonka toiminnan kustannukset katetaan asiakkailta eli käytännössä hyvin pitkälle suomalaiselta elinkeinoelämältä perittävillä maksuilla. Suomalaisten yritysten kannalta on tärkeätä, että palvelut ovat korkeatasoisia ja että ne tuotetaan mahdollisimman kustannustehokkaasti. Tämä tavoite on PRH:n toiminnassa tällä hetkellä saavutettu. Alueellistaminen on tarkoituksenmukaista vain silloin kun se voi tapahtua vaarantamatta palvelujen laatua ja kustannustehokkuutta ja on muutoinkin perusteltua. Nykyiset palvelukokonaisuudet on rakennettu vuosien ammattitaitoisen työn tuloksena. Näiden palvelukokonaisuuksien rikkomiseen liittyy merkittävä riski tuottavuuden ja laatutason laskusta.

Valta-osa PRH:n suomalaisista asiakkaista eli suomalaisista yrityksistä, yhteisöistä, säätiöistä sekä yksittäisistä keksijöistä on sijoittunut Etelä-Suomeen. Vaikka palveluita voidaan tietyssä määrin tuottaa modernia teknologiaa hyödyntäen paikassa riippumattomana, on luontevaa että viranomaisen toimii mahdollisimman lähellä asiakkaitaan. PRH:n asiakkaista huomattava osa on ulkomaisia patentin, tavaramerkin tai mallisuojaan hakijoita. Viraston harjoittama kansainvälinen yhteistyö on myös hyvin tiivistä. Kaikki tämä on syytä ottaa huomioon alueellistamista pohdittaessa.

PRH:n henkilöstö on useita kertoja ilmaissut ehdottoman kielteisen kantansa julkisuudessa silloin tällöin esiintyviin virastoa koskeviin hajasijoitussuunnitelmiin.

Alueellistaminen on edellä mainituilla perusteilla PRH:n näkemyksen mukaan käyttökelpoinen vaihtoehto lähinnä silloin, kuin virastoon perustetaan uusi yksikkö tai olemassa olevaa toimintaa organisoidaan merkittävästi uudelleen.

Yksi tällainen hanke eli asunto-osakeyhtiöiden omistajarekisteri on parhaillaan vireillä.

Asunto-osakeyhtiöiden omistajarekisteri:

PRH on selvittänyt yhdessä sidosryhmien kanssa uuden sähköisen asunto-osakkeiden omistajarekisterin perustamista (esiselvitys on liitteenä 1). Laajapohjaisen esiselvityksen mukaan asunto-osakkeiden omistajatietojen rekisteröinnillä olisi huomattava yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys. Sähköinen asunto-osakkeiden omistajarekisteri, jolla on julkinen luotettavuus mahdollistaisi asunto-osakkeiden paperimuotoisista osakekirjoista luopumisen, minkä mm. yksinkertaistaisi asuntokauppaa, osakkeiden panttausta sekä yhtiöiden hallinnointia ja isännöintiä.

Omistuksen rekisteröinti koskisi noin 80.000 asunto-osakeyhtiötä. Asuntojen kokonaismäärä näissä on noin 1.300.000. Omistajavaihdosmerkintöjä arvioidaan syntyvän rekisteriin vuosittain noin 200.000.

Rekisterin perustaminen ja ylläpito aiheuttavat kustannuksia. Rekisterin huomattavan yhteiskunnallisen vaikutuksen vuoksi rekisterin perustamista selvittävä työryhmä on esittänyt, että kustannukset katettaisiin pääosin valtion varoista.

Tässä vaiheessa PRH ei ole erityisesti käynyt läpi rekisterin sijaintipaikkaan liittyviä kysymyksiä. Rekisteri aiheuttaisi työtehtäviä sekä PRH:ssa että paikallisviranomaisina toimivissa maistraateissa. Työryhmä on selvityksessään katsonut, että rekisterin liittyvän tietojärjestelmien perustamiseen ja ylläpitoon tarvittaisiin PRH:ssa kahdesta kolmeen uutta henkilötyövuotta. Lisäksi PRH:n tehtäväksi tulevien kiinteistö-osakeyhtiöitä koskevien asioiden hoitoon tarvittaisiin myös kahdesta kolmeen henkilön työpanos. Tarvittava henkilömäärä on riippuvainen siitä, liitetäänkö se johonkin olemassa olevaan yksikköön vai perustetaan erillisenä. Pääkaupunkiseudun ulkopuolelle sijoitettuna erillisenä yksikkönä sen vahvuus olisi tarvittavat tukipalvelut huomioonottanen suurin piirtein 10 henkilötyövuotta.

Maistraateissa henkilöstövaikutukset olisivat huomattavasti suuremmat. Rekisteröitävien saantojen määrään (200.000) perustuvan arvion pohjalta voidaan katsoa maistraateissa tarvittavan 67 henkilötyövuotta. Perustamisvaiheessa kun olemassa olevia tietoja viedään rekisteriin olisi työmäärä vielä suurempi. Työryhmä on lähtenyt siitä, että saantojen tutkiminen tapahtuu lähellä asiakkaita eli työmäärä jakaantuisin maistraattien nykyisiin toimipisteisiin.

Jatkovalmistelussa nämä työmääriä ja sen sijoittumista koskevan arviot sekä arviot taloudellisista vaikutuksista tulevat tarkentumaan.

Koska kyseessä on vasta esiselvitys, ei yksityiskohtaista aikataulua hankkeelle vielä ole.

Nykyisen linjat ja yksiköt:

PRH on alueellistamismahdollisuuksia selvittäessään päättänyt siihen, **ettei nykyisten kokonaisten linjojen tai yksiköiden** siirtäminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ole toiminnallisesti tai taloudellisesti järkevää. Olemassa olevien palvelukokonaisuuksien rikkominen johtaisi todennäköisesti palveluiden laadun heikkenemiseen. Koska lähtökohtana alueellistamisessa on hallituksen linjausten mukaan se, että nykyisen henkilöstön asema turvataan ja ettei henkilöstöä pakoteta siirtymään, johtaisi olemassa olevien linjojen tai yksiköiden toimintojen siirto käytännössä kaksoismiehityksiin ja sitä kautta viraston ja sen asiakkaiden kannalta kestäättömiin kustannuksiin.

Olemassa olevien linjojen tai yksikköjen siirron sijasta PRH on kuitenkin valmis tutkimaan, miten odotettavissa olevaa nykyisen **henkilöstön eläkkeelle siirtymistä voitaisiin käyttää hyväksi alueellisten palveluiden vahvistamisessa**. Esimerkkinä voisi olla joidenkin TE-keskusten keksintöasiamiestoimintojen rekisteripalveluiden kehittäminen, jos palveluille on riittävästi kysyntää ja ne voidaan tehokkaasti tuottaa.

PRH:n tekemä suuntaa-antava arvio osoittaa, että nykyisestä henkilöstöstä kokonaispoistuma eläkkeelle seuraavan kymmenen vuoden aikana on suurin piirtein 45 %:a. Henkilöstön eläkkeelle siirtymisen osalta on kuitenkin syytä korostaa, että toisaalta eläkkeelle siirtymistä on tarkoitus käyttää PRH:ssa ensisijaisesti tuottavuuden kasvattamiseen ja toisaalta vain osa eläkkeelle siirtyvien tehtävistä voitaisiin irrottaa nykyisistä palvelukokonaisuuksista, joten alueellistaminen voisi kohdistua vain suhteellisen pieneen osaan eläkkeelle siirtymisen seurauksena vapautuvista viroista. Alueellisten palveluiden vahvistaminen käyttämällä eläkkeelle siirtymistä hyväksi on varsin monimutkainen prosessi, joka edellyttää mm. huolellisia analyysejä palveluiden kysynnästä ja eläkkeelle jäävän henkilöstön rakenteesta. Käytännössä tällainen alueellisten toimintojen vahvistaminen ”yksi virka kerrallaan” on varsin hankala toteuttaa. Tässä vaiheessa ei ole mahdollista antaa tarkkaa arvioita mahdollisesta aikataulusta tai esittää näkemyksiä siitä, kuinka suurta henkilötövuosimäärää tämä koskisi.

Hallinto- ja tukipalvelut:

Hallinto- ja tukipalveluiden on syytä todeta, että niiden tuottaminen on jo nyt monilta osin ulkoistettu. PRH on kuitenkin valmis osallistumaan valtion keskushallinnon yhteisiin hankkeisiin tukipalveluiden alueellistamisessa. Näiden palveluiden osalta Alueellistaminen on PRH:n toiminnan kannalta käyttökelpoinen ratkaisu vain, jos siitä on saatavissa selkeitä tehokkuus- ja kustannushyötyjä näiden palveluiden tuottamisessa. PRH:ssa on meneillään myös **etätyökokeilu**, jonka tuloksia voidaan alueellistamisessa osaltaan pitkällä tähtäimellä hyödyntää.

Lopuksi:

PRH on viimeisen kymmenen vuoden aikana alueellistanut voimakkaasti toimintojaan, kuten kauppa- ja teollisuusministeriölle jätetystä selvityksestä käy hyvin ilmi. Viimeksi PRH on toteuttanut alueellistamisstrategiaansa

vuonna 1998, jolloin TE-keskukset tulivat yhden luukun periaatteella osaksi PRH:n alueorganisaatiota. Alueellistamistoimia kehitetään edelleen jo saavutetulta ja suunnitellulta pohjalta.

PRH onkin alueellistamismahdollisuuksia selvittäessään ottanut edelleen lähtökohdaksi jo nykyisin voimassa olevan tavoitteen palvelujen saatavuuden turvaamisesta tasapuolisesti koko maassa. Alueellistaminen on PRH:n toiminnan kannalta tavoiteltava vaihtoehto silloin kun se voidaan tehdä säilyttäen palveluiden laatutaso ja siitä on saatavissa selkeät tuottavuushyödyt. Alueellistaminen ei myöskään saa aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia, koska PRH:n on katettava menonsa asiakkailta perittävillä maksuilla. Jos ylimääräisiä kustannuksia syntyy, ne ilmeisestikin on katettava suoraan valtion talousarvioista. PRH on valmis jatkamaan alueellistamismahdollisuuksien selvittämistä edellä esitetyin tavoin.

Nyt tehdyt selvitykset ovat alustavia, koska työhön annettu aika ei ollut kovinkaan pitkä. Asunto-osakeyhtiöiden omistajarekisteri tulisi toteuttaa mahdollisimman nopeasti tehdyn laajapohjaisen selvityksen pohjalta, jolloin yksityiskohtaiset arviot sen toiminnallisista vaikutuksista, henkilöstövaikutuksista ja kustannuksista myös tehdään.

PRH:n toimintoja kehitettäessä on otettava huomioon viraston kansainvälinen ja yhä kansainvälistyvä luonne. Esimerkiksi tällä hetkellä noin puolet sen tuloista kertyy ulkomaisilta asiakkailta.

Alueellistamiskysymyksestä on keskusteltu yleisellä tasolla YT-menettelyssä myös henkilöstön edustajien kanssa.

Pääjohtaja Martti Enäjärvi

Ylijohtaja Olli Koikkalainen